

Dk. Donald Fowler, Asili ya Agano la Kale, Mhadhara wa 19, Ashuru

© ya Kifalme 2024 Don Fowler na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dk. Don Fowler katika mafundisho yake juu ya asili ya Agano la Kale. Hiki ni kikao cha 19, Ashuru ya Kifalme.

Ingawa tuna ufalme ambao ulidumu miaka 300, tunajaribu kuzingatia maoni yetu wakati yanatoa mwanga juu ya maandishi ya Agano la Kale.

Kwa hivyo, hatutumii muda kufanya historia ya zamani ambayo ingetupeleka kupitia wafalme wa Ashuru na hafla muhimu za kila mfalme. Badala yake tunazingatia historia ya Ashuru kama inavyoingiliana na Biblia ya Kiebrania. Tunachotaka kufanya tunaporudi kwenye dhana hii ambayo tulianza nayo, ambayo ilikuwa Ashuru, ni kukuonyesha kwamba kuna maana ambayo mfalme, kama mataifa mengine yote yanayokuzunguka, onyo ambalo Mungu aliwapa kupitia Safali, ana mfano wake wa dhana Mfalme Ahabu.

Ahabu alikuwa mtu wa kimataifa, alikuwa mpenda mali, alikuwa mwanajeshi, na Mungu anajua hakika hakutengeneza nakala za Sheria ya Musa. Kwa hivyo, kitu pekee ambacho Ahabu alipaswa kumstahili kuwa mfalme ni kwamba alikuwa ndugu; alikuwa Mwisraeli. Lakini yeye mwenyewe alishindwa, na nadhani sababu kwa nini maandishi yanasisitiza vita hivyo vitatu ambavyo nilikuambia juu ya mkanda wa mwisho ilikuwa kutoa hoja kwamba njia ya Ahabu ilikuwa ya kuvutia sana kwamba familia ya Ahabu ilikuwa familia ya kuvutia zaidi ambayo Waashuri walikuwa nayo katika Magharibi yote.

Waliwavutia sana Waashuri, lakini ukweli wa mambo ni kwamba sera za Ahabu zilikuwa njia za ulimwengu huu, na Mungu alikuwa na njia zingine ambazo alitaka kuhusiana nao. Kwa hivyo, kifo cha Ahabu kinatoa msukumo wa kuelezea watazamaji, hata ikiwa hausemi chochote juu yake, kwamba Kama Ahabu alichagua kufa kifo cha shujaa kwa kutokwa na damu hadi kufa kwenye gari, kwa kweli, njia yake halisi haikufaulu. Na kwa hivyo, nilituambia katika maelezo yetu hapa kwamba itachukua Shalman Ezer kampeni nyingi, lakini mwishowe, mnamo 841, mwishowe alivunja Ukuta wa Magharibi.

Kwa hivyo, Ukuta wa Magharibi ulijumuisha, kwanza, Waararamu, na kisha pili, muungano huu ambao tumeona ukiundwa. Na kwa hivyo, alivunja jeshi la Hazaeli, mfalme wa Dameski, mbele ya Mlima Lebanoni, na kwamba Mlima Lebanoni labda ulikuwa Mlima Hermoni na kisha akapanda Mlima Baal-i-Rasi, na huko akapokea ushuru kutoka kwa walioshindwa, na labda hiyo ilikuwa Mlima Karmeli. Ilikuwa hapa ambapo Yehu alikuja kulipa ushuru, ambayo imetajwa au kuonyeshwa kwenye Obelisk Nyeusi.

Ninataja hii kwa sababu rahisi kwamba huyu ni Mfalme Yehu, na kama unavyoona, anainama mbele ya Shalman Ezer III, na unaweza kumuona Shalman Ezeri na matowashi wake na uone jinsi katika utajiri wa ufalme wa kifalme; wanamlinda kutoka kwa jua. Unaweza kuona nguvu za kijeshi katika picha ya misuli ya hizi, na kisha unaweza kumuona Yehu, pua yake chini, akibusu ardhi mbele ya Shalman Ezer kuonyesha utii wake. Hii ni picha yenye athari kwa sababu hii rahisi.

Ahabu hakuwahi kupiga goti lake kwa Waashuri. Kwa kweli, Ahabu alipokufa, alikufa bila kushindwa na Waashuri. Yehu, unaweza kukumbuka ni nani aliyehusika na kuangamiza ukoo wa Ahabu; unakumbuka kwamba Yehu ndiye aliyesababisha kifo cha Yezebeli.

Hapo Yehu yuko pua chini kwenye Mlima Karmeli, na bila shaka hii ilikuwa picha ambayo ilikuwa na athari kwa Waisraeli wanaojua. Ikiwa naweza kukuambia miaka 2,000 au 3,000 baada ya ukweli, ikiwa naweza kukuambia sera za Yehu hazikufanya kazi kweli, basi hiyo ina faida ya maelfu ya miaka kujidhihirisha kuwa kweli. Yehu alikuwa Yahwehist mwenye bidii, yaani ni mfuasi wa Mungu wa Israeli, na yuko hapo, pua chini.

Kwa hivyo, kwa watu wanaotafsiri Mungu kupitia matukio ya kisasa, lazima ilionekana kana kwamba njia ya Ahabu ilifanya kazi na njia ya Yehu haikufanya kazi. Ni ngumu sana kwetu kujua kile Mungu anafanya kutoka ukurasa wa mbele wa gazeti au kumtazama kutoka kwa mtazamo wa kiti chako cha asubuhi wakati unatazama habari za asubuhi. Sisi ni wanadamu tu, na tunatafsiri bila ukamilifu.

Kwa hivyo, kufuatia 841, ufalme wa kaskazini wa Israeli umevunjika, na kwa hivyo Shalmaneser anaweza kuelekeza mawazo yake kaskazini, na hapa anaelekeza mawazo yake kwa Urartu. Kama unavyoona, eneo la kijani kibichi hapa ni ufalme wa Urartu, na kama unavyoweza kusema, hiyo inakaa kwenye mpaka wa kaskazini wa Ashuru kwa hivyo kwa sababu hiyo, ni eneo nyeti ambalo Waashuri wanataka kupunguza na kushinda. Kwa hivyo, alielekeza mawazo yake kaskazini kwa Urartu, na hii ilikuwa, kwa kweli, nguvu kubwa.

Urartu, kwa wakati huu, angekuwa mpinzani mwenye nguvu zaidi ambaye Waashuri walikuwa nao, na kwa hivyo unaweza kuona unapoangalia takwimu ambazo nimekupa hapo, wakati mnamo 828, baada ya kampeni moja tu, anadai kuwa amekamata watumwa 110,000 na 82,000 waliuawa, hizi ni idadi kubwa inayotukumbusha kiwango ambacho ufalme wa Ashuru umefikia ili hii ni vita kama ulimwengu haujaona. Anadai kuwa amekamata kondoo 185,000, lakini kile ambacho hakufanya ni kumshinda Urartu kabisa. Kufikia 828, ingeonekana kuwa ulimwengu wote wa zamani ulikuwa umeiva kwa kuanguka, lakini Shalmaneser alikufa, sana kwa kusoma kurasa za mbele za gazeti.

Mnamo 828, kabla ya kufa, Shalmaneser alikuwa ametoa pigo baya kwa Urartu, na karatasi bila shaka zingekuwa, ninaweza kusikia tu CNN au Fox au mtu akituambia juu ya kuongezeka kwa kutisha kwa Ashuru, na wangukuwa wakilia, Kuku Mdogo, anga inaanguka, unajua, soko la hisa linaanguka, halafu Shalmaneser anakufa. Na wakati Shalmaneser atakufa, basi itageuka kuwa kuna uasi mkubwa ambao unadhoofisha Ashuru kwa kiasi kikubwa. Uasi huu mkubwa mnamo 827 hadi 823 ulilemaza Ashuru kwa kizazi na nusu.

Haikuwa hadi Shamshadad V alipojipatia kiti cha enzi ndipo hii ilibadilishwa. Inaonekana Ashuru iliyodhoofika; hii inaonekana ilidhoofisha Ashuru; haikuwa hadi wakati wa Tiglath-pileser III mnamo 745 ndipo aliweza kubadili kupungua. Kwa hivyo, ukiangalia takwimu zako, kutoka 823 hadi 745, miaka 60, Ashuru imelala.

Imelala, inafanya kampeni chache, na kwa kweli sio tishio kubwa kwa mtu yeyote. Kwa mara nyingine tena, ikiwa tutachota theolojia yetu kutoka kwa hafla za kisasa, ningeweza kusikia tu wahubiri kwenye runinga ya zamani ya majirani wanaozunguka wakiuambia ulimwengu kwamba Mungu amewakomboa kutoka kwa Ashuru.

Ninaweza kuona vitabu, naweza kuona makala, naweza kusikia wachambuzi wa habari. Ashuru imepigwa chini na Mungu au miungu ya nchi yoyote unayotoka. Na ndivyo ilivyoonekana, lakini sivyo ilivyokuwa.

Kwa hivyo, kwa fikiria, ikiwa ungetaka, fikiria nami kama hii, kwa miaka 60, hakuna chochote, na kisha 745 hufanyika. 745, bila kutarajia, inaleta mfalme wa Ashuru aitwaye Tiglath-pileser III. Yeye hutokea tu kuwa shujaa mkuu wa kijeshi wa kipindi chote cha Ashuru.

Tiglath-pileser hupasuka kwenye eneo la tukio kama kimbunga ambacho hukusikia kikikuja. Na miaka 20 baadaye, Tiglath-pileser ameshinda Magharibi nzima. Kwa hivyo, Shamshadad alilazimika kushughulika na miji 29 ya waasi ambayo ilimuunga mkono kaka yake, kwa hivyo kulikuwa na vita kubwa vya wenyewe kwa wenyewe vilivyopiganwa juu ya madaraka.

Waasi inaonekana walitaka kuimarisha nguvu ya mfalme kwa gharama ya wakuu. Shalmaneser alikataa kumuunga mkono mtoto wake mkubwa ambaye aliungwa mkono na waasi, na kwa hivyo tuna vita vya wenyewe kwa wenyewe. Shamshadad alishinda, lakini mivutano ya ndani haikutatuliwa, na haikuwa hadi miaka 60 baadaye kwamba hizi zilitatuliwa kwa mtu wa Tiglath-pileser III.

Ujumbe muhimu sana wa mpangilio unaweza kufanywa kwa sisi tunaosikiliza mkanda, na hiyo ndio hii. Kipindi cha miaka 60 cha usingizi ambacho nilielezea ni kipindi cha miaka 60 ambacho kinashughulikia huduma za manabii Amosi, Mika, na labda Yona. Huduma zao za uandishi zilitokea haswa wakati wa udhaifu huu wa Ashuru na zinaweza kuelezea kukataa kwa ujumbe wao na ufalme wa kaskazini.

Kwa hivyo, hebu tuzingatie hili. Tuna miaka 60 ya usingizi ambapo manabii kama Amosi huja na kuwaambia, nyote mnaenda utumwani. Kweli, haijulikani kwa msikilizaji wa kawaida huko nje ni ukweli kwamba wakati Amosi alihubiri ujumbe huo, hakuna mtu aliyewachukua watu wote utumwani.

Hiyo iligunduliwa na Tiglath-pileser III. Kwa hivyo, ujumbe wa Amosi unaeleweka unaangukia kwenye masikio ya viziwi, lakini wakati manabii kama Amosi na Mika walipokuja kutabiri hukumu na kwa hivyo kutubu, ujumbe huo ulitokea katikati ya usingizi. Ninaweza kusikia mimbari katika ufalme wangu wa kusini.

Mungu amewaokoa watu wake. Hii ni tafsiri ya kusikitisha ya hali ya sasa. Kwa kweli, pengine Mungu alikuwa akiwapa watu wake kipindi cha neema ya kutubu, baada ya hapo Mungu angevunja hukumu juu ya ufalme wa kaskazini.

Ilikuwa pia katika kipindi hiki ambapo tuna hadithi ya jiwe la Moabu na Ahabu alipokuwa akikaribia kifo chake, Mesha, ambaye alikuwa mfalme wa Moabu, Moabu ni moja kwa moja. Labda niipigie tu na kukuonyesha ili tuangalie ramani hii, hapa kuna Bahari ya Chumvi, kwa kweli, na Moabu ndio eneo ambalo lingekuwa hapa. Kati ya Galilaya na Bahari ya Chumvi kuna eneo la Moabu, na kwa hivyo Mfalme Moabu, ambaye alikuwa katika ubaraka, alitumia wakati wa udhaifu wa kisiasa kujinasua kutoka kwa utawala wa ufalme wa kaskazini kwa hivyo alipofanikiwa, alitunga jiwe hili ili kusherehekea ushindi ambao alikuwa ameshinda akiachiliwa huru kutoka kwa nguvu ya mfalme wa Israeli aliyechukiwa. Wakati Yehoram aliwashinda vitani, haikuwezekana kuwatiisha, kwa hivyo jiwe la Moabu linaadhimisha uasi uliofanikiwa.

Sasa sababu kwa nini, nadhani kuna sababu nyingi kwa nini hiyo ni picha muhimu mbele yako kwa sababu ikiwa ungeweza kuangalia kwa uangalifu maandishi, ungewe na picha ya jinsi lugha ya Kiebrania ilivyokuwa katika, tuseme, karne ya 8 KK. Haionekani kama Kiebrania ambacho unaweza kujua unapoon Biblia za Kiebrania leo. Ni laana zaidi, lakini hii imeandikwa kwa Moababi, ambayo ni lugha iliyo karibu sana na Kiebrania, na ndio maandishi pekee ya Moabu tuliyo nayo ya matokeo yoyote, kwa hivyo angalia maandishi.

Ni aina ya maandishi ambayo yangeunda Kiebrania katika kipindi cha karne ya 8. Unaweza pia kuona sehemu hii hapa ambayo inaonekana giza na imeharibiwa kwa kiasi fulani. Hati hii ilinusurika zamani hadi karibu karne moja iliyopita.

Karne moja iliyopita, mmishonari aitwaye Augustus Klein alipata kibao hiki na kuanza kukisoma, na kwa kweli, haikuchukua digrii katika akiolojia ya hali ya juu ingawa haikuwepo mnamo 1868. Haikuchukua digrii katika akiolojia ya hali ya juu kujua kwamba alikuwa amepata kitu muhimu sana, na kwa hivyo alianza kutengeneza nakala za hii ili aweze kuihifadhi na kisha, kwa kweli, kutafsiri na kwa hivyo hati iliyo mbele yetu ambayo ilikuwa imesalia kwa maelfu ya miaka haikuweza kuishi

ulimwengu wa kisasa wa Augustus Klein wakati wanakijiji katika eneo hilo waliona kwamba mmishonari huyu alikuwa akilipa Umakini mwingi kwa hili walidhani lazima ilikuwa na dhahabu ndani yake kwa hivyo waliivunja jiwe la Moabu ili kupata dhahabu na bila shaka, hakukuwa na dhahabu, lakini ilikusanywa tena, na hivyo tuna jiwe hili muhimu sana lililoandikwa kwa Moabu kusherehekea vita vya ushindi vya ukombozi wa Mesha mfalme wa Moabu dhidi ya wafalme wa Israeli. Kwa hivyo, vita vilikuwa vikali. Unaposoma hii, inasaidia sana kwa sababu inakupa picha ya aina ya hali ya hewa ya kutisha ya kijeshi iliyotokea wakati huu wa vita.

Kwa hivyo, kwa kiwango chochote tutafuata baada ya miaka hiyo 60 kukamilika katika kipindi cha Tiglath-Pileser III. Hakuwa wa damu ya kifalme, na alikuwa jenerali. Mawingu meusi ya uharibifu yaliundwa haraka sana hivi kwamba hakuna mtu aliyeonekana kuelewa kinachotokea, na kwa hivyo wakati mawingu yalipopasuka, kulikuwa na mvua kubwa ambayo ilifurika sehemu nzima ya magharibi ya ufalme wa Ashuru.

Uhusiano wake na nasaba iliyopita haujulikani. Katika Biblia, Tiglath-Pileser ana majina mengi. Anaitwa Paulo, pia anaitwa Pileser, na katika 1 Mambo ya Nyakati 5.26, anaitwa Pul-en, Tiglath-pileser. Pileser labda ni tahajia mbaya ya jina lake.

Kwa hivyo, wafalme huyu mkuu kuliko wote alifanikiwa kijeshi kama wachache walivyokuwa hapo awali. Kwanza aliamia kuanzisha tena utawala wa Ashuru kusini huko Babeli; kisha, alimshambulia mpinzani wa kaskazini, ambaye alikuwa Urartu. Alipokuwa amefunika ubavu wake wa kusini na kisha upande wake wa kaskazini, aliamua kuja magharibi.

Jaribu kufikiria imekuwa miaka 60 tangu Waashuri waonekane magharibi. Walidhani haya yote yalikuwa yamepita. Walidhani Ashuru ilikuwa ndoto mbaya tu na kwamba walikuwa wameamka kutoka kwake, na ilikuwa imekwisha.

Lakini hapana, haikuwa ndoto mbaya, na ilipaswa kuendelea. Kwa hivyo, aliamia magharibi ili kutiisha tena vijito vya magharibi vilivyokuwa huru kwa muda mrefu. Mpinzani wake wa kwanza anaonekana kuwa muungano wa Wahiti Mamboleo na Waaramu wakiongozwa na Mati'ilu wa Arpad.

Tazama maandishi maarufu ya Sefire ambapo fomula ya laana katika mkataba wa Mati'ilu inafanana sana na Isaya 34 na Sefania 2. Nguvu hizi zilikuwa zilikuwa katika ubaraka wa mfalme wa Urartian Sardu III. Wakati Sardu alipojaribu kumzuia Tiglath-Pileser walikutana vitani na Sardu alishindwa kutoroka na maisha yake. Kwa hivyo, katika miaka ifuatayo kaskazini mwa Syria na Foinike yote huletwa chini ya udhibiti wake.

Kufikia 743 katika miaka miwili tu Tiglath-Pileser alikuwa amepenya hadi Israeli ambapo alipokea ushuru kutoka kwa mfalme wa Israeli Menachemu. Na ushuru huu

ulikuwa mkubwa sana, talanta elfu moja za fedha. Talanta elfu moja za fedha sio kiasi ambacho hakijawahi kutokea, lakini kwa nchi ndogo kama ufalme wa kaskazini, hii lazima iwe mzigo mkubwa kifedha.

Kwa hivyo, kwa uwezekano wote, hii inaelezea sababu kwa nini Menachem haikupendwa sana. Aliuawa baada ya miaka miwili tu. Labda hii ilikuwa matokeo ya kutopendwa kwake kwa sababu ya nia yake ya kujisalimisha kwa ufalme wa kaskazini.

Baada ya yote, ikiwa mkijiweka katika viatu vyao naweza kusikia mimbari ikisoma kurasa za mbele za karatasi zikisema vitu kama Menachem, Mungu ametuokoa kutoka kwake hapo awali. Alimshinda huko Qarqar, alimshinda mnamo 849 na 848 na 845 na 841. Mwamini Mungu sasa na atatuokoa.

Kweli badala yake walimuua tu na Pekka aliyemfuata alipitisha sera kali dhidi ya Ashuru kwa kuunda muungano na Rezin, mfalme wa Dameski. Kwa hivyo, hebu tuelekeze ramani yetu hapa dhidi ya Waararamu. Inaonekana kama nimepitia hilo hapo awali.

Kwa hivyo, Waarabu wa Dameski wako hapa. Hapa kuna Damascus kwa hivyo hapa kungekuwa na Waararamu. Na kwa hivyo, Aramu na Israeli kama walivyofanya wakati wa Ahabu, waliunda muungano wa kuwapinga Waashuri.

Kwa hivyo Pekka na Razan walifikiria kumlazimisha Ahazi, mfalme wa Yuda kujiunga na uasi. Lakini aliomba msaada kwa Tiglath-Lezeri, na Ahazi alifanya hivyo, ombi ambalo lilijibiwa haraka sana. Kwa hivyo, ili kutuwekea hatua, kumbushwa kwamba Ahazi alikuwa mfalme wa Yuda.

Isaya alikuwa amemuonya, usisikilize muungano huu. Lakini Ahazi aliendelea na kuomba, hii ni kama kumwalika ng'ombe wa shimo mkali wa jirani yako kwa chakula cha mchana. Kuna uwezekano wa kuishia kuwa kozi kuu.

Kwa hivyo, mnamo 734, Tiglath-pileser alikuja magharibi na kuhamia kusini kando ya pwani ili kukata msaada unaowezekana wa Misri kwa uasi. Kisha, mnamo 733, aliandamana hadi Israeli, akiharibu sehemu kubwa ya Galilaya, ambayo iko kaskazini, na kuwafukuza Waisraeli wengi. Mwishowe, aliamia dhidi ya nguvu halisi, ambayo ilikuwa Dameski.

Baada ya kuharibu sehemu kubwa ya mashambani, aliteka mji wa Damascus, akamuua Razan kama mfalme, na kuwapeleka watu wengi uhamishoni. Huko nyuma katika ufalme wa kaskazini, Hoshea alikuwa amemuua Peka, ili akubaliwe kama mfalme mpya wa Israeli, lakini kwa kweli, ufalme wa kaskazini mdogo sana kwa ukubwa. Ni kana kwamba ninapotazama hii ikitokea, inanishangaza kama kuona vita

vya kushindwa vya mtu ambaye anakufa polepole kwa saratani kwenye kitanda cha hospitali.

Mhasiriwa anakuwa dhaifu na dhaifu. Ufalme wa kaskazini unakuwa mdogo na mdogo. Kwa hivyo, kwa vyovyote vile, Hosea ndiye mfalme anayefuata, na katika miaka ya 731 hadi 729, Tiglath-Pileseri alimshinda mnyang'anyi wa Aramu kwenye kiti cha enzi cha Babeli.

Alipokufa mnamo 727, mipaka ya nchi yake ilikuwa kubwa zaidi kuliko ilivyokuwa. Kwa hivyo, ikiwa tunaangalia nyongeza za Tiglath-Pileser, ziko katika kijani kibichi, lakini kwa kweli ni kubwa zaidi, nadhani kuliko inavyoonyesha. Kwa hivyo, kama unaweza kusema, kijani kibichi kinamaanisha eneo la Urartu.

Tiglath-Pileser, kwa karibu madhumuni yote ya vitendo, alikomesha ufalme mkubwa wa Urartu kaskazini. Kisha unaweza kuona kwamba alishinda njia yake hadi kusini. Aliharibu Dameski, na kwa kweli, naweza kuongeza, pia alileta ufalme wa kaskazini chini ya udhibiti pia, ili kwa kweli, tuhitaji kupanua eneo la kijani kibichi kusini zaidi kuliko kile ramani hii inapendekeza.

Kwa hivyo Tiglath-Pileseri alikuwa mmoja wa wafalme wakubwa zaidi, ikiwa sio mkubwa, kati ya wafalme wote wa Ashuru. Maskini Israeli mdogo kaskazini hana nafasi dhidi ya monolith kama hiyo, lakini ikiwa ninaweza kusikia mimbari ikihubiri neno nyuma katika ufalme wa kaskazini wakati anakufa, itakuwa Mungu anayefanya kazi kuwaokoa. Kweli, wacha tuangalie, ikiwa tunaweza, wacha tuangalie ubunifu wa Tiglath-Pileser, kwa sababu Tiglath-Pileser hakuwa tu mfalme mkuu, lakini Tiglath-Pileser pia alikuwa fikra katika kuendesha ufalme, na kwa hivyo tutaangalia ubunifu wake, na kwa hivyo nina sita kati yao, kiutawala na kijeshi.

Unaona, Tiglath-Pileser alikuwa fikra ya kijeshi. Alipigana vita ambavyo vilikuwa na tija sana. Alikufa bila kushindwa kamwe.

Alilinda mipaka kaskazini, kusini, na magharibi mwa wapinzani wake. Alikuwa mfalme mkubwa, lakini shida na mafanikio ya kijeshi ni kwamba ni nzuri kwa muda mfupi tu. Kile Tiglath-Pileser alifikiria ni aina ya ubunifu ambao ungehakikisha kwamba Dola ya Ashuru ingedumu kwa muda mrefu bado.

Kwa hivyo wacha nikualike usikie juu ya ubunifu wake. Ubunifu wake wa kwanza alioufanya ni kuzidisha wilaya, au tutaziita labda ili uweze kuelewa majimbo. Jaribu kufikiria Ashuru kama nchi ambayo ilikuwa na majimbo binafsi.

Kama ilivyo katika nchi yetu, majimbo mengine yana nguvu ya kutosha kuwa nchi peke yao. California. California imevunjika, lakini angalau ni nchi kubwa, iliyovunjika.

Kweli, huko Ashuru, katika majimbo haya, kulikuwa na majimbo yenye nguvu, na yalikuwa tishio kwa mfalme. Kwa hivyo Tiglath-Pileser alifanya kitu ambacho kilikuwa kweli, nadhani, cha ubunifu kabisa, ikiwa sio kiharusi cha fikra. Alizidisha idadi ya majimbo.

Kwa maneno mengine, alipunguza nchi kama California katika majimbo manne au matano madogo, na kwa hivyo akaunda hali ambapo kutakuwa na tishio kidogo kwa nguvu ya kiti cha enzi. Pili, nguvu halisi ya Vita vya wenyewe kwa wenyewe ilikuwa mzozo kati ya wakuu, wacha tuwaite magavana wa majimbo. Kulikuwa na mzozo kati ya magavana wa jimbo na mfalme kwa sababu wakuu hawa walitaka nguvu zaidi.

Walitaka mfalme awe na nguvu kidogo. Hiyo ndio Vita vya wenyewe kwa wenyewe vilikuwa. Kwa hivyo, kile Tiglath-Pileser alifanya ni kushambulia msingi wa nguvu wa wakuu kwa kuunda, kwa kweli, wakuu zaidi.

Ikiwa kungekuwa na wakuu zaidi, wangekuwa na nguvu kidogo, na kwa hivyo, wangekuwa tishio kidogo kwa Waashuri, ambayo ingekuwa hatua nzuri sana kwa upande wake. Kweli, uvumbuzi wa tatu wa Tiglath-Pileser ni matokeo ya saizi ya ufalme huu. Jamani, tunapoangalia saizi ya ufalme huu, wacha nijaribu kukupa vidokezo kadhaa vya kulinganisha.

Ikiwa unaweza kuangalia hii, hii ni kama maili 300 kutoka hapa hadi hapa. Kwa hivyo, maana yake ni kwamba, kutoka hapa hadi hapa, ambayo ni, unapoanza kutembea tu kuzunguka mtaro wa mipaka ya Tiglath-Pileser, ingekuwa maili elfu kadhaa kutembea hiyo. Kwa hivyo, hiyo ilimaanisha nini ni, kwa mazoezi, ingechukua wiki, wiki halisi, kwa habari juu ya kitu ambacho kilikuwa kimetokea kusikika.

Ikiwa mahali fulani katika mipaka mikubwa ya ufalme huu mtu aliasi, mfalme hangejua juu yake kabla ya wiki kadhaa mapema zaidi. Kwa hivyo, alichofanya kilikuwa kitu cha umuhimu mkubwa, ingawa watu wachache wamesikia juu yake. Alichofanya ni kuunda sawa na kile tunachokiita katika nchi hii Pony Express.

Kwa maneno mengine, katika ufalme wote, alianzisha vituo vya utawala ambapo kulikuwa na zizi la farasi waliosimamiwa na watumishi wa mfalme, na kwa hivyo habari zilipohitaji kupitishwa, angeweza kutuma farasi wa haraka kutoka zizi moja hadi lingine, na kwa haraka iwezekanavyo kibinadamu wakati huu, kisha aliweza kusikia kile kilichokuwa kikitokea katika ufalme wote. Hii ilikuwa na ufanisi mkubwa kwa sababu ilimaanisha ni kwamba watu ambao walijaribu kuasi dhidi ya Waashuri walikuwa na siku chache tu za kuiondoa kabla ya habari kurudi katika miji kama Ninawi. Kwa hivyo, hii ilikuwa hatua nzuri kwa upande wake.

Sasa nasema sehemu yake, hatujui ni nani aliyefikiria hii, ikiwa ni Sardu alijaribu kumzuia Tiglath-Pileser au mshauri mkali, lakini ikiwa Sardu alijaribu kumzuia Tiglath-Pileser hakuvumbua dhana hiyo, alikuwa na akili nzuri ya kuona kwamba dhana hiyo

ilikuwa muhimu. Kwa hivyo, alianzisha mfumo wa Pony Express. Marekebisho yake ya mwisho ya kiutawala ni kwamba aliunganisha maeneo yaliyoshindwa moja kwa moja kwenye Milki ya Ashuru.

Sasa, ikiwa unataka kusoma juu ya maana ya kuambatanishwa, chini ya mageuzi haya, nina orodha ya hali zinazoelezea maana ya kuambatanishwa. Ilimaanisha nini ni kwamba nguvu ambayo ilishindwa ilipoteza uhuru wake. Iliruhusiwa aina tu ya serikali ambayo ilikuwa serikali ya vibaraka.

Kwa kweli, unaposoma hali hizo, walikuwa wameshindwa na maeneo ya ngome na walikuwa wamepoteza uhuru wao wa kujitegemea. Kwa hivyo, alitumia vitu hivi vyote kuelezea maana ya kuambatanishwa. Na kwa hivyo, ilimaanisha nini ni kwamba kile kilichokuwa serikali huru kimsingi ikawa serikali iliyowekwa na askari wa adui, iliyotawaliwa na watu wa kisiasa wa adui, na serikali ya vibaraka tu.

Hii pia ilihakikisha kuwa itakuwa ngumu sana kuasi dhidi ya serikali ya Ashuru. Tukirudi hapo juu, tunaweza kuona kwamba nimeweka kando ubunifu mbili za kijeshi. Hizi ni splashier kuliko zile za kiutawala.

Sina uhakika kama ni muhimu zaidi au kidogo. Kile Tiglath-Pileser alifanya ni kuvumbua dhana ya kufukuzwa. Waashuri, kwa karne moja, zaidi ya karne moja, walikuwa wamekumbwa na uasi wa mara kwa mara.

Na Tiglath-Pleaser alijua historia ya milki. Alikuwa na wasomi wengi ambao walimsomesha na kumwambia juu ya jinsi hii ilivyofanya kazi katika historia. Na kile alichokiona ni kwamba kwa himaya zote ambazo wangeweza kuzungumza juu yao kihistoria, kile alichokiona ni ufalme ulimaanisha uasi mmoja baada ya mwingine, halisi kwa historia nzima ya ufalme.

Kweli, Tiglath-Pleaser inaonekana alishauriwa na washauri wake kwamba sababu halisi ya kulikuwa na uasi ni kwa sababu ya uhusiano wa watu na nchi yao. Baada ya yote, kitheolojia, walidhani nchi yao ilikuwa mahali ambapo mungu wao aliishi. Na hakika, ni mahali ambapo familia zao ziliishi.

Kwa hivyo Tiglath-Pleaser alishauriwa na mtu, au sivyo aliiona mwenyewe, kwamba njia nzuri ya kukabiliana na shida ya uasi usiokoma ni kuwafukuza watu wote. Wakati moshi ulipotulia kutoka kwa utawala wa Tiglath-Pileser, kwa takwimu zake, alikuwa amewafukuza zaidi ya watu 400,000 kutoka nchi yao. Hii ilikuwa na athari kubwa katika kukomesha uasi kwa sababu ilifanya iwe ngumu sana kuasi wakati ulikuwa katika nchi ya kigeni bila mtandao wako wa nyumbani wa marafiki na ushirikiano, na marafiki.

Kwa hivyo, hii ilikuwa kiharusi cha fikra. Kwa kuwafukuza watu wote, angeweza kufanya iwe ngumu sana kwa watu waliotekwa kuasi. 400,000.

Tunachojua ni kwamba Senakeribu, mfalme ambaye bado anakuja, angewafukuza watu wengi kuliko mtu mwingine yeyote. Senakeribu alipitisha sera hiyo. Aliwafukuza watu nusu milioni kutoka nchi yao.

Busenai Odad ameandika kitabu ambacho aliweka vichupo vya takwimu zote. Alichogundua ni kwamba katika kipindi cha wakati kutoka Tiglath-Pileser hadi kuanguka kwa Milki ya Ashuru, karibu miaka 100 iliyopita, Waashuri waliwafukuza watu milioni nne na nusu. Moja ya sababu kwa nini Milki ya Ashuru ilidumu kwa muda mrefu, licha ya jinsi walivyochukiwa, ni kwa sababu ya sera hii ya kufukuzwa.

Ilifanya kuwa jambo linalofuata kuwa lisilowezekana kwa watu walioshindwa kuasi. Hiyo inatupeleka kwenye mwisho wa mageuzi yake ya kijeshi na ya mwisho ya ubunifu wake. Hiyo ni kusema, kurudi kwenye ramani yetu, ikiwa tunaangalia ramani, tunaweza kuhitimisha kuwa Waashuri wanatawala labda watu milioni kadhaa.

Sijui kwamba nimewahi kusikia takwimu juu ya watu wangapi wangukuwa katika Milki ya Ashuru, lakini labda milioni kadhaa. Kweli, Ashuru yenyewe ni eneo dogo, na nasema jamaa. Ni kubwa zaidi kuliko Israeli, lakini ni eneo dogo.

Kwa hivyo, kuiweka hivi, hakuna Waashuri wa kutosha kuweza kuhudumia jeshi ambalo lilikuwa muhimu kutawala eneo hili kubwa. Kwa hivyo, kile alichojifunza ni kitu ambacho himaya zote zilizofuata zingelazimika kunakili. Unapotawala juu ya watu ambao wanazidi ufalme wako, lazima utengeneze jeshi lako, lazima ujenge jeshi lako na uliifanye iwe na watu walioshindwa kutoka ufalme wako.

Kwa hivyo, kile Tiglath-Pileser alifanya ambacho kilikuwa kiharusi cha fikra ni Dola ya Ashuru sasa, jeshi la Milki ya Ashuru sasa, lingeundwa kwa kiasi kikubwa na askari walioshindwa kutoka maeneo yaliyoshindwa. Karibu hakika afisa wa Ashuru, lakini askari wa kawaida wa Ashuru hangukuwa tena Mwashuri. Na mara nyingi katika hatua hii darasani, nina mwanafunzi ananiuliza, hii ilifanyaje kazi? Kwa sababu ungefikiria kuwa hiyo itakuwa hatari.

Ungefikiri kwamba kutakuwa na uasi. Lakini kwa kweli, ilikuwa wapi, ikiwa kutakuwa na uasi wa wanajeshi hawa wa kigeni, wataenda wapi? Hawana nchi ya kwenda. Hawana njia ya kuvuta mapinduzi.

Kwa hivyo, kwa kweli, haikuwa tishio sana maadamu hawakuwa na afisa wa wageni. Na tunajua kutoka kwa historia, tunajua kwamba Warumi walishinda ufalme wao na askari wa Uhispania. Sasa, hiyo ni kutia chumvi, kwa kweli, lakini inakusudiwa kukuonyesha kwamba, kwa kweli, unaweza kuwalazimisha askari kutoka maeneo mengine kupigana kwa niaba ya serikali.

Ilianza na Tiglath-Pileser III. Iliendelea katika karne iliyofuata, na ilifanya kazi. Unajua, unaweza kusahau kwa sababu husomi Biblia kwa uangalifu, lakini Daudi mwenyewe, mfalme mkuu wa Israeli, Daudi mwenyewe alikuwa na askari wa kigeni katika jeshi lake.

Mlinzi wake wa kibinafsi alikuwa na Carithites, ambayo ni neno lingine la Aegeans. Daudi alikuwa na mlinzi wake wa kibinafsi wa kijeshi, yaani, kundi hilo la askari ambao walilinda sehemu nyeti zaidi ya ufalme wa Daudi; jumba lake liliundwa na askari wa kigeni, Aegeans. Daudi alikuwa na mamluki katika jeshi lake.

Unakumbuka, Uria Mhiti? Kwa hivyo, kile Tiglath-Pileser alichofikiria, hata hivyo, ni kufanya jeshi la kudumu kuwa na jeshi kuu lisilo la Ashuru. Unajua, kwa sasa, marafiki, hiyo ilikuwa kitu muhimu kwa sababu aina ya majeruhi ambayo Waashuri walikuwa wakiteseka kwa karne moja ingelemaza sosholojia yao. Sawa? Kwa hivyo, tangu wakati wa Adad-Nerari hadi wakati wa Tiglath-Pileser ilikuwa kipindi cha karibu karne mbili.

Sasa, sio kabisa, lakini karibu karne mbili, huo ni wakati wa vita visivyoisha. Kwa hivyo, kwa karne mbili, Waashuri wamekuwa wakichukua majeruhi. Na hiyo inadhoofisha utamaduni.

Kila mmoja wa askari hao wa Ashuru ambao waliuawa angeacha mjane na labda watoto. Wale walitunzwaje? Hiyo ilimaanisha nini kuhusu muundo wa kijamii wa Ashuru? Kile tunachoandika au kukisia kwa kukosekana kwa habari yoyote maalum, karne mbili za kuchukua majeruhi ilikuwa ngumu kwa sosholojia ya watu wa kale wa Ashuru. Kwa hivyo, sasa wanaweza kuhamisha matukio ya majeruhi kwa askari ambao waliweka majeshi yao, lakini sio Waashuri.

Inaelezea kwa sehemu ndogo kwa nini walifanikiwa sana kuendeleza jeshi lao au ufalme wao kwa miaka hii yote. Kweli, kwa hivyo wakati moshi ulipotulia, Tiglath-Pileser alikuwa jenerali wa umuhimu mkubwa, lakini labda ni ubunifu huu ambao ulikuwa mchango bora ambao alitoa kwa wafalme wote waliofuata. Kwa hivyo, tunapoelekea mwisho wa Ufalme wa Kaskazini, tunaona kwamba Shalmaneser V anakuwa mfalme anayefuata.

Vivyo hivyo na mfalme wa Misri, na anapanga njama ya kuunda uasi huko Palestina. Nabii mkuu Isaya alimuonya Hezekia juu ya miungano kama hiyo, lakini Hosea, mfalme katika Ufalme wa Kaskazini, hakuwa na hekima kama hiyo. Labda hiyo ni kwa sababu Hosea alikuwa amekata tamaa zaidi.

Hosea aliasi, na mnamo 725, Shalmaneser alizingira Tiro na Samaria. Mnamo Septemba 722, ilianguka, ambayo ni kwamba, Samaria ilianguka, na watu 28,000 walifukuzwa kutoka jijini. Mfalme aliyefuata, Sargon, baadaye alidai kuwa alichukua

mji mwenyewe, lakini kulingana na maandishi ya Biblia, pamoja na historia ya Babeli, mji huo ulitekwa na Shalmaneser.

Hiyo sio ya kushangaza tu? Hapa kuna mwisho wa Ufalme wa Kaskazini, upotezaji wa ardhi ya makabila kumi, na ilikuwa na alama ndogo ya kaburi. 722, imekwisha. Makabila kumi hupotea milele.

Makabila kumi yaliyopotea hayakupatikana kamwe. Waliingia utumwani, na wakamezwa, na kama hivyo, tulikuwa na mwisho wa Ufalme wa Kaskazini. Sargon alimfuata Shalmaneser V. Sargon alikuwa na upinzani kutoka kwa angalau maeneo matatu makuu ya kuingiliwa.

Nilitaja kuingiliwa kwa Waelami, kwa hivyo sasa tunachojaribu kukuelekeza ni kwamba Waashuri wanaanza kuwa na majaribio ya kuwamaliza kwa miungano. Wakati wa utawala wa Sargon II, unaweza kuona kwamba utawala wake ulikuwa, kwamba sehemu yake ya nchi ilipanuka katika kijani kibichi. Kwa hivyo, kama unavyoweza kusema, katika utawala wa Sargon II, Ashuru ilikua kubwa tu.

Tazama jinsi wakati wote wa arc, anapanua. Kwa hivyo, Sargon alikuwa mfalme aliyefanikiwa sana kijeshi, na kwa hivyo amefanikiwa, na hii hutokea kwa sehemu kwa sababu anapingwa na Elamu hapa, kuingiliwa kwa Waelami. Kwa hivyo, nilikutajia katika maelezo yangu juu ya kushinda Elamu, kwenye Vita vya Durr, alikutana na Humbanigash wa Elamu na Marduk-apla-iddina, ambaye katika Biblia anaitwa Merodach-Baladan.

Matokeo ya vita yameorodheshwa kutoka kwa washiriki wote watatu, na kwa furaha, hakuna mtu aliyepoteza. Lakini ilikuwa kitu kidogo kuliko ushindi wa Ashuru, kwani Merodach-Baladan aliendelea kwenye kiti chake cha enzi cha Babeli kwa miaka mingine 11. Haikuwa hadi 708 ambapo hatimaye aliteka tena Babeli.

Kwa hivyo, tulipotazama ramani, Waelamu walikuwa wameingilia utawala wa Waashuri, lakini Sargon amefanikiwa kuwashinda na kumrudisha mtoto mpotevu Babeli chini ya udhibiti. Katika uingiliaji wa magharibi, baada ya Vita vya Durr, Sargon alikabiliwa na uasi ulioongozwa na Yabidi wa Hammat. Majimbo mengine mbalimbali ya miji yanajiunga, ikiwa ni pamoja na Dameski, Samaria, Arpad, Hatarika, na Samaria.

Vikosi vyenye nguvu zaidi vilikuwa vya mfalme wa Gaza na kamanda wa jeshi la Misri. Sargon alifanikiwa katika vita hivi, ndiyo sababu, tunapoangalia ramani yetu, tunaona nguvu za Sargon zikienea hadi ... Hakuna miji. Unaona mahali ambapo ni kijani hapa? Hakuna miji kusini mwa hiyo isipokuwa Gaza.

Kwa hivyo, Sargon anaweza kushinda uwanda wa pwani hadi Gaza. Kwa hivyo, huu ni ushindi mkubwa kusini. Msururu huu wa ushindi ulikuwa wa kuvutia sana hivi

kwamba nilikutajia katika maelezo yetu, ilionekana kutumika kama mfano wa kuorodheshwa kwa mataifa katika Zekaria 9, katika 1 hadi 5. Haikuwa hadi 712 ambapo Sargon alilazimika kuja magharibi tena kuzima uasi, wakati huu ukiongozwa na Ashdodi.

Kuingiliwa kwa kaskazini, kwa kweli, ilikuwa Urartu. Mnamo 719 hadi 18, alilazimika kuelekeza mawazo yake kwa Urartu. Alifanikiwa kwa kiasi tu, alirudi mnamo 714 na kuteka mji wake mtakatifu zaidi, Mut-bisir, na kumchukua mungu wa kitaifa, Haldia.

Aliendelea kupingwa na Mita, mfalme wa Mushki, ambayo inaonekana kutajwa katika Ezeieli 38 na 39. Kwa hivyo, kwa kweli, tunapoangalia ramani, Sargon anampa kila mtu kidonge kichungu cha talaka, sio talaka, kidonge kichungu cha unyogovu, kwa sababu kila mahali pembezoni mwa ufalme huu wote, inaendelea kupanuka. Ikiwa unataka kuelewa mienendo ya himaya hizi, inafanya kazi kama hii.

Kila mtu katika hadhira ameona puto ikilipuliwa. Unajua, unaweza kuilipua, na inaweza kuwa kubwa, na inaweza kuwa kubwa, lakini kila puto ina mipaka yake, na inapolipuka, ndivyo hivyo. Na hivyo ndivyo hasa vinavyotokea kwa Milki ya Ashuru.

Hivi sasa, inaonekana tu isiyozuilika, na inaendelea kuwa kubwa. Kwa furaha kwa ulimwengu wote wa zamani, wakati sio mbali zaidi barabarani wakati utaanguka. Kwa hivyo, Sargon ni mfalme aliyefanikiwa sana, na kwa hivyo aliamisha mji mkuu wake kutoka mji wa Ashur, mji mkuu wa kihistoria, kwenda Kalak, akauhamishia tena Ninawi, akauhamishia Dur-Sharrukin, ambayo mifano mingi ya sanaa na ujenzi wa Ashuru imepatikana.

Alikuwa amechukua jumba lake jipya wakati alikufa akipigana mnamo 705 dhidi ya Tabali, Tabal aliyetajwa katika Ezeieli 38 na 39. Ili tu kutoa hoja juu ya Ezeieli 38 na 39, katika orodha ya mataifa yote huko, kila mahali pa mwisho kwenye ramani inajulikana, kila mahali pa mwisho isipokuwa Gogu na Magogu. Gogu na Magogu, mara ya mwisho nilipohesabu, kuna nadhani 13 au labda 17 tofauti juu ya Gogu na Magogu ni akina nani, lakini mataifa mengine yote yaliyoorodheshwa katika Ezeieli 38 na 39 yalijulikana kwenye ramani ya ulimwengu wa Ezeieli.

Kwa hivyo, pamoja na hayo, utawala wa Sargoni unafikia mwisho, na anafuatwa na Senakeribu. Senakeribu ni jina ambalo unaweza kukumbuka kutokana na kile nilichokuambia hapo awali. S-E-N ya Senakeribu ni mungu wa mwezi Sene, na Keribu, unaweza kutambua, ni Keribu.

Kwa hivyo, jina lake linamaanisha nini ni mungu wa mwezi Sene ni Keribu au mtu wa kidini, wa hadithi. Katika utawala wa Senakeribu, ilionekana kuwa na msisitizo mpya na kampeni kidogo. Anafanya kampeni nane tu katika miaka 24.

Hiyo sio jinsi wafalme wa Ashuru walivyofanya kazi. Pia alijenga mengi zaidi, haswa huko Ninawi. Kwanza aliamia kusini na kumwondoa Merodaki-Baladani kutoka kwenye kiti cha enzi cha Babeli.

Kisha akahamia mashariki dhidi ya Wakassites na Zagros na kudai kuwa alipokea ushuru kutoka kwa Wamed. Hiyo ni mara ya kwanza kuwataja muhula huu. Hata hivyo, ni hatua yake ya tatu, ambayo ni ya umuhimu zaidi wa kibiblia.

Na nadhani hapa itakuwa mahali pazuri kwetu kusimama kwa sababu inanichukua muda mrefu sana kuelezea uvamizi wa Sargon wa ufalme wa kusini ili kuimaliza kwenye mkanda huu. Kwa hivyo, tutakachofanya ni kusitisha hapa na kisha kurudi kwenye moja ya hafla za kupendeza zaidi katika Agano la Kale. Sargon anavamia Yerusalemu katika utawala wa Hezekia.

Na tutazungumza juu ya hilo tunapojaribu kuelezea kampeni hii ya kutatanisha ya Sargon. Kwa hivyo, kwa kuzingatia hilo, tutapumzika na kisha kurudi.

Huyu ni Dk. Don Fowler katika mafundisho yake juu ya asili ya Agano la Kale. Hiki ni kikao cha 19, Ashuru ya Kifalme.